EXPUNERE DE MOTIVE

la Propunerea legislativă pentru modificarea și completarea Legii nr.14/1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații

1. OBIECTUL REGLEMENTĂRII

Prezenta propunere legislativă are ca obiect modificarea și completarea Legii nr. 14/1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații, în vederea consacrării exprese a principiului conducerii civile a Serviciului Român de Informații, prin instituirea obligației ca funcția de director al Serviciului Român de Informații să fie exercitată de o persoană civilă, numită de Parlament, la propunerea Președintelui României, în condiții de transparență procedurală, integritate, neutralitate politică și control democratic parlamentar efectiv.

Inițiativa legislativă nu modifică atribuțiile operative ale Serviciului Român de Informații, nu afectează activitățile de informații, contrainformații, securitate națională sau cooperare internațională și nu intervine asupra regimului informațiilor clasificate. Reglementarea vizează exclusiv arhitectura de conducere strategică a instituției, garanțiile de civilitate democratică ale funcției de director, condițiile de eligibilitate, limitele interimatului și mecanismele de raportare către Parlament.

Prin prezenta lege se urmărește transformarea principiului controlului civil asupra serviciilor de informații dintr-o cutumă politică într-o garanție legală expresă, clară și obligatorie.

2. SITUAȚIA LEGISLATIVĂ ACTUALĂ

Potrivit Constituției României, Camera Deputaților și Senatul se întrunesc în ședință comună pentru numirea, la propunerea Președintelui României, a directorilor serviciilor de informații și pentru exercitarea controlului asupra activității acestor servicii.

Legea nr.14/1992 prevede că Serviciul Român de Informații este organul de stat specializat în domeniul informațiilor privitoare la securitatea națională a României, parte componentă a sistemului național de apărare, activitatea sa fiind organizată și coordonată de Consiliul Suprem de Apărare a Țării, iar activitatea Serviciului Român de Informații fiind controlată de Parlament.

În forma actuală, Serviciul Român de Informații este condus de un director, cu rang de ministru, numit de Camera Deputaților și Senat, în ședință comună, la propunerea Președintelui României, în urma audierii persoanei propuse de către comisia parlamentară însărcinată să exercite controlul asupra activității Serviciului Român de Informații.

Cu toate acestea, legea nu prevede expres că directorul Serviciului Român de Informații trebuie să fie o persoană civilă. Textul actual nu definește condiția de civilitate a funcției, nu stabilește incompatibilități specifice pentru persoanele care provin din structuri militare, operative sau informative și nu instituie un interval de separare între calitatea de cadru activ în structurile de apărare, ordine publică sau securitate națională și posibilitatea ocupării funcției de director al Serviciului Român de Informații.

De asemenea, legea actuală prevede că directorul are un prim-adjunct, care este înlocuitorul legal al acestuia, fără să reglementeze limitele exercitării interimatului, durata rezonabilă a acestei situații, obligațiile instituționale în caz de vacantare a funcției și controlul parlamentar asupra prelungirii conducerii interimare.

Această lacună legislativă permite menținerea unei situații în care o instituție fundamentală de securitate națională poate funcționa pentru perioade îndelungate fără

un director civil numit de Parlament, ceea ce slăbește controlul democratic și poate crea percepția publică a unei autonomizări excesive a serviciului față de autoritatea civilă reprezentativă.

3. NECESITATEA REGLEMENTĂRII

Controlul democratic asupra serviciilor de informații este o condiție indispensabilă a statului de drept. Într-un regim constituțional democratic, serviciile de informații trebuie să fie puternice în raport cu amenințările la adresa securității naționale, dar strict limitate de Constituție, de lege, de controlul parlamentar și de autoritatea civilă legitimă.

Serviciul Român de Informații are atribuții esențiale în protejarea securității naționale, prevenirea amenințărilor la adresa statului român și apărarea valorilor constituționale. Tocmai această importanță impune ca nivelul său strategic de conducere să fie exercitat de o persoană civilă, separată de corpul operativ intern, de lanțul militar de comandă și de structurile active ale sistemului național de apărare, ordine publică și securitate națională.

Funcția de director al Serviciului Român de Informații nu este o funcție operativă, ci o funcție de conducere strategică, instituțională și democratică. Directorul nu trebuie să fie expresia continuității interne a corpului operativ, ci interfața civilă dintre serviciu, Parlament, Președintele României și societate, în limitele legii și ale regimului informațiilor clasificate.

În lipsa unei prevederi legale exprese privind caracterul civil al funcției, controlul civil rămâne dependent de cutume, de echilibre politice temporare și de decizii conjuncturale. O asemenea materie nu trebuie lăsată la nivel de practică politică, ci trebuie reglementată clar, previzibil și obligatoriu.

Reglementarea propusă are ca finalitate:

a) consacrarea expresă a funcției de director civil al Serviciului Român de Informații;

b) separarea conducerii strategice civile de structura operativă și militară internă;

c) prevenirea numirii directe a unor persoane aflate în raporturi recente de subordonare, comandă, operare sau colaborare informativă cu structurile sistemului național de apărare, ordine publică și securitate națională;

d) întărirea rolului Parlamentului în verificarea condițiilor de eligibilitate și integritate ale persoanei propuse;

e) prevenirea transformării interimatului într-o formă de conducere netransparentă, prelungită și lipsită de validare parlamentară;

f) instituirea unor obligații clare de neutralitate politică, incompatibilitate și raportare;

g) consolidarea încrederii publice în controlul democratic asupra Serviciului Român de Informații.

4. PRINCIPIUL DIRECTORULUI CIVIL

Prin prezenta lege, directorul Serviciului Român de Informații este definit ca director civil. În sensul reglementării propuse, caracterul civil al funcției presupune ca persoana propusă, numită și aflată în exercitarea mandatului să nu aibă calitatea de militar activ, polițist, polițist de penitenciare, cadru operativ, funcționar public cu statut special în structuri operative sau angajat al unei structuri de informații, contrainformații, protecție internă ori securitate națională.

Totodată, pentru a evita o separare pur formală, proiectul introduce un interval de 5 ani anterior datei propunerii, în care persoana propusă nu trebuie să fi fost încadrată, detașată, delegată, împuternicită, pusă la dispoziție, utilizată ori angajată în structuri militare, operative sau informative.

Acest interval de separare are rolul de a garanta autonomia reală a directorului civil față de corpul profesional intern al serviciului și față de structurile operative ale sistemului național de apărare, ordine publică și securitate națională.
Calitatea de militar în rezervă sau în retragere nu constituie, prin ea însăși, un impediment absolut la numire, cu condiția ca persoana să nu fi fost reactivată, concentrată, mobilizată, detașată, utilizată sau implicată în raporturi operative ori informative în ultimii 5 ani anteriori datei propunerii.

5. CONTROLUL PARLAMENTAR ȘI RAPORTUL COMISIEI COMPETENTE
Propunerea legislativă păstrează arhitectura constituțională actuală: Președintele României propune, iar Camera Deputaților și Senatul, în ședință comună, numesc directorul Serviciului Român de Informații.
Comisia parlamentară însărcinată să exercite controlul asupra activității Serviciului Român de Informații audiază persoana propusă și întocmește un raport motivat cu privire la îndeplinirea condițiilor de eligibilitate, caracter civil, integritate și neutralitate politică.
Pentru a evita transformarea comisiei parlamentare într-un filtru cu drept de veto asupra atribuțiilor constituționale ale Parlamentului, raportul comisiei are caracter consultativ. Totodată, nedepunerea raportului în termen nu împiedică Parlamentul să se pronunțe asupra propunerii. Această soluție păstrează echilibrul constituțional dintre Președintele României, Parlament și comisia de control, evitând blocajele procedurale.
Audierea persoanei propuse are o componentă publică, pentru aspectele neclasificate, și o componentă nepublică, pentru aspectele care implică informații clasificate, cu respectarea legii.

6. REGLEMENTAREA INTERIMATULUI
Actuala reglementare prevede existența unui înlocuitor legal al directorului, dar nu stabilește limitele exercitării interimatului. Într-o instituție cu atribuții esențiale în securitatea națională, interimatul este necesar pentru continuitatea administrativă și operativă, dar nu poate substitui pe termen nedefinit conducerea civilă numită de Parlament.
Prezenta propunere legislativă stabilește obligația declanșării procedurii de numire a unui director civil în termen de 30 de zile de la vacantarea funcției, respectiv obligația transmiterii unei noi propuneri în termen de 15 zile în cazul respingerii propunerii inițiale.
Interimatul nu este eliminat, deoarece instituția trebuie să funcționeze continuu. Însă exercitarea interimatului este limitată la asigurarea continuității administrative, operative și instituționale curente. Pe durata interimatului nu pot fi adoptate reorganizări structurale majore, modificări ale orientărilor strategice ale instituției, numiri sau eliberări din funcții de conducere de nivel strategic ori acte interne cu impact structural, cu excepția măsurilor urgente, motivate și necesare pentru prevenirea sau înlăturarea unor riscuri imediate la adresa securității naționale.
Dacă interimatul depășește 90 de zile, comisia parlamentară competentă prezintă Camerelor reunite, din 30 în 30 de zile, un raport privind cauzele menținerii interimatului, efectele instituționale ale acestuia și măsurile necesare pentru restabilirea conducerii civile numite de Parlament.
Această soluție evită vidul de conducere, dar împiedică normalizarea interimatului ca formă permanentă de conducere a Serviciului Român de Informații.

7. INCOMPATIBILITĂȚI, INTEGRITATE ȘI NEUTRALITATE POLITICĂ

Funcția de director al Serviciului Român de Informații trebuie exercitată în condiții de neutralitate politică și independență instituțională. În acest sens, proiectul instituie incompatibilitatea funcției cu:

a) calitatea de membru al unui partid politic, organizații politice sau formațiuni politice;

b) exercitarea oricărei alte funcții publice sau private, cu excepția activităților didactice, științifice ori de cercetare, desfășurate fără afectarea obligațiilor de serviciu și fără utilizarea informațiilor clasificate;

c) calitatea de administrator, asociat semnificativ, acționar semnificativ, beneficiar real ori consultant al unei persoane juridice care are sau a avut, în ultimii 3 ani, raporturi contractuale cu Serviciul Român de Informații;

d) orice raport contractual, direct sau indirect, cu Serviciul Român de Informații, altul decât cel decurgând din exercitarea mandatului.

De asemenea, persoana propusă trebuie să prezinte declarații de avere și de interese, cazier judiciar, declarații pe propria răspundere privind caracterul civil, inexistența unor raporturi operative sau informative nedeclarate și documente privind raportarea la fostele structuri represive ale statului totalitar.

Proiectul instituie încetarea mandatului în cazul constatării încălcării condiției de director civil, a incompatibilităților, a condamnării definitive pentru infracțiuni intenționate, a constatării definitive a calității de lucrător sau colaborator al fostei Securități ori a imposibilității legale definitive de acces la informații clasificate corespunzătoare funcției.

8. COMPATIBILITATEA CONSTITUȚIONALĂ

Prezenta propunere legislativă respectă prevederile constituționale privind numirea directorilor serviciilor de informații de către Parlament, la propunerea Președintelui României.

Reglementarea nu transferă competența de propunere, nu limitează competența de vot a Parlamentului și nu conferă comisiei parlamentare de control un drept de veto. Comisia parlamentară exercită un rol de verificare, audiere și raportare, iar raportul său are caracter consultativ.

Prin urmare, inițiativa păstrează echilibrul constituțional dintre Președinte și Parlament, dar introduce condiții legale clare, obiective și previzibile pentru persoana care poate fi numită în funcția de director al Serviciului Român de Informații.

Stabilirea prin lege a unor condiții de eligibilitate, integritate, incompatibilitate și neutralitate politică pentru o funcție de rang înalt din sistemul de securitate națională este justificată de natura funcției, de importanța instituției și de necesitatea garantării controlului civil democratic.

9. IMPACTUL ASUPRA SECURITĂȚII NAȚIONALE

Prezenta lege nu diminuează capacitatea operativă a Serviciului Român de Informații și nu afectează atribuțiile legale ale acestuia. Dimpotrivă, consolidarea conducerii civile și a controlului parlamentar întărește legitimitatea instituției și crește încrederea publică în activitatea sa.

O instituție de informații puternică are nevoie nu doar de instrumente operative eficiente, ci și de legitimitate democratică, control civil real și separare clară între conducerea strategică și corpul operativ intern.

Prin această inițiativă, Serviciul Român de Informații rămâne o instituție esențială a securității naționale, dar conducerea sa este așezată într-un cadru legal mai clar, mai transparent și mai compatibil cu exigențele unui stat democratic.

10. IMPACTUL BUGETAR

Prezenta propunere legislativă nu generează cheltuieli bugetare suplimentare semnificative. Procedurile de audiere, verificare, raportare și control parlamentar se realizează prin structurile instituționale existente.

Eventualele costuri administrative privind verificarea documentelor și actualizarea procedurilor interne sunt minime și se încadrează în bugetele deja aprobate ale autorităților publice implicate.

11. IMPACTUL ASUPRA DREPTURILOR ȘI LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE

Prin consolidarea controlului civil și parlamentar asupra Serviciului Român de Informații, prezenta lege contribuie indirect la protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor.

Directorul civil al Serviciului Român de Informații va depune un jurământ care include expres respectarea controlului democratic parlamentar și apărarea drepturilor și libertăților fundamentale.

Reglementarea propusă nu restrânge exercițiul unor drepturi sau libertăți fundamentale, ci instituie condiții de eligibilitate și incompatibilitate pentru ocuparea unei funcții publice de rang înalt, justificate de natura și importanța acesteia.

12. CONCLUZII

Prezenta propunere legislativă răspunde unei vulnerabilități reale a legislației actuale: lipsa consacrării exprese a caracterului civil al funcției de director al Serviciului Român de Informații și lipsa unor limite clare pentru exercitarea interimatului.

Prin modificările propuse, legea stabilește că Serviciul Român de Informații este condus de un director civil, numit de Parlament, la propunerea Președintelui României, după o procedură de audiere și verificare parlamentară clară, previzibilă și compatibilă cu Constituția.

Inițiativa nu este îndreptată împotriva Serviciului Român de Informații, ci în favoarea unei instituții mai solide, mai legitime, mai bine controlate democratic și mai credibile în fața cetățenilor.

Pentru toate aceste considerente, supunem Parlamentului spre dezbatere și adoptare prezenta propunere legislativă.

INIȚIATOR:

MACOVEI ILIE SIMONA-ELENA – deputat S.O.S.România